LIBRI
www.libridergi.org
Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi
Journal of Book Notices, Reviews and Translations

**Volume II** (2016)

# Quintus Asconius Pedianus, Senatus'ta Adaylık Toga'sıyla Rakipleri C. Antonius ve L. Catilina Aleyhine Konuşma

# *Quintus Asconius Pedianus, In Senatu in Toga Candida Contra C. Antonium et L. Catilinam Competitores*

Çeviren: Mehmet OKTAN

OPEN ACCESS JOURNALS

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi*'nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

*Libri,* uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume II: Ocak-Aralık 2016) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.
Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

**Atıf Düzeni** Quintus Asconius Pedianus, *Senatus'ta Adaylık Toga'sıyla Rakipleri C. Antonius ve L. Catilina Aleyhine Konuşma.* Çev. M. Oktan. *Libri* II (2016) 147-180. DOI: 10.20480/lbr.2016012

Geliş Tarihi: 10.03.2016 | Kabul Tarihi: 29.04.2016
Online Yayın Tarihi: 16.05.2016

**Editörya** Phaselis Research Project
www.libridergi.org

DOI: 10.20480/lbr.2016012

LIBRI

Vol. II (2016) 147-180

# Senatus'ta Adaylık Toga'sıyla Rakipleri C. Antonius ve L. Catilina Aleyhine Konuşma

Bu çalışmada, Quintus Asconius Pedianus tarafından kayda geçirilip yorumlanmış bir eser çevrilmiş[1] ve tanıtılmıştır. Görünüşe göre Livius gibi Patavium kentinde doğan yazarın doğum ve ölüm tarihi belli değildir. Bunun için iki görüş bulunmaktadır. MÖ 9 yılında doğduğunu kabul edenler MS 76'da, MS 3 yılında doğduğunu öne sürenler ise MS 88'de öldüğünü düşünmektedirler[2]. Ölümünden on iki yıl kadar önce görme yetisini kaybeden yazar, günümüzde genel olarak Marcus Tullius Cicero tarafından yapılan konuşmaları yorumlamasıyla tanınmaktadır. Gerçekleştirdiği bu yorumlar sayesinde, Cicero'nun söylevlerinde üstü kapalı şekilde değinilen veya yeterince açıklanmayan bazı olaylar ve bunların aktörleri çok daha iyi anlaşılmaktadır. Yazarın daha başka çalışmaları da mevcuttur. Sallustius'un hayatını anlattığı eseri önemli çalışmalarından biridir. Yine *liber contra obtrectatores Vergilii* olarak bilinen bir eser de kendisinin önemli bir çalışmasıdır. Bu son eserde Vergilius'un başyapıtının Homeros'tan intihal olduğu eleştirilerine karşı cevap vermiş ve onu savunmuştur[3]. Yazdığı bu önemli eserlerin varlığı MS IV. yüzyılda bilinmesine rağmen, günümüzde ne yazık ki, bunlara dair herhangi bir belge mevcut değildir. Fragmanlar halinde günümüze ulaşan söz konusu diğer çalışmalarının varlığı ve içeriği farklı yazarların kendi eserlerindeki bunlara yönelik atıftları sayesinde bilinmektedir[4].

Cicero'nun Asconius tarafından yorumlanmış eserlerinden sadece beş konuşma büyük ölçüde günümüze ulaşmasına karşın, bunların sayısı daha fazla gözükmektedir[5]. Kısmen eksiklikler içeren ve görünüşe göre Asconius'un kendi oğullarının kariyer eğitimine yardımcı olması adına[6] kaleme alınan söz konusu konuşmalar ve bunlar üzerine değerlendirmeler sırasıyla; *in Pisonem*, *pro Scauro*, *pro Milone*, *pro Cornelio*, *in Toga Candida* ismini taşımaktadır. Ancak bunlar bu haliyle kronolojik bir düzene sahip değillerdir. Çünkü *in Pisonem* MÖ 55 yılının Ağustos ayı başlarında, *pro Scauro* MÖ 54 yılının Eylül ayında, *pro Milone* MÖ 52 yılının Nisan ayında, *pro Cornelio* MÖ 65 yılında ve *in Toga Candida* MÖ 64 yılında beyan edilmiştir[7]. *Pro Cornelia* ve *in Toga Candida* isimli söylevlerin asılları ele geçmediği için, bu konuşmalar günümüzde temel olarak Asconius vasıtasıyla bilinmektedir. Bu eserlerin kendisi tarafından yazılıp yorumlanması MÖ 54-57 yılları arasına tarihlenmektedir[8]. Mevcut bu eserlerden üçü savun-

ma nitelikli konuşmalardır. *In Pisonem* ve tam adı *in Senatu in Toga Candida contra C. Antonium et L. Catilinam Competitores* olan söylevleri ise aleyhte yapılan konuşmaları ve değerlendirmeleri içermektedir[9]. Cicero seçim gerektiren bir kamu görevine aday olan politikacıların giydiği, özel olarak beyazlatılmış bir elbise ile *Senatus*'ta bu konuşmasını yaptığı için, bu söylevi "*in Toga Candida*" olarak adlandırılmıştır. Konuşma çoğunlukla da bu kısa başlığıyla bilinmektedir.

Bu söylev Cicero tarafından MÖ 64 yılındaki *consul* seçimlerinin gerçekleştirilmesinden çok kısa bir süre önce *Senatus*'ta verilmiştir. İsminden de anlaşılacağı üzere temelde Cicero'nun MÖ 64 yılında beraber yarıştığı en önemli rakipleri L. Sergius Catilina ile C. Antonius Hybriada'ya karşı yaptığı konuşmayı içermektedir. Metni kendi kurguladığı düzene göre sunan[10] Asconius bu konuşmanın yapılmasına, MÖ 63 yılının *consul*'lerini belirleyecek olan seçim yarışında, var olan seçim yasalarına aldırılmadan alenen verilen rüşvetin dozunun günden güne artmasının yol açtığını belirtir. Esasında sadece onları hedef almasının temel nedeni, onları kendisinin en önemli rakipleri olarak görmesidir. Ayrıca her ikisinin de seçimde kendisine karşı ittifak yapmasının yanında, bunların seçimde sınır tanımayan rüşvet verme tutumlarını *Senatus* daha katı ve tanımı daha belirgin yeni bir rüşvet yasası çıkararak önlemeyi amaçladığı vakit, söz konusu düzenlemenin *tribunus plebis* Q. Mucius Orestinus vasıtasıyla bunlar adına veto edilmesi diğer bir önemli sebeptir. Üstelik haksız rekabette[11] bulunarak birlikte hareket eden bu her iki aday, Asconius'un belirttiğine göre, seçim yarışı sürecinde Cicero'ya karşı, dönemin güçlü isimleri olan C. Iulius Caesar ve M. Licinius Crassus ile de işbirliği yapmışlardı. Zira görünüşe göre onlar da, sadece kendi çabasıyla halk arasında saygınlığı ve ünü giderek artan Cicero'nun daha da güçlü bir konuma gelmesine engel olmak istiyorlardı.

Bu konuşmanın temel hedeflerinden birisi Catilina'dır. Buna karşın, Asconius kabul etmemekle birlikte, *consul* olmayı planlayan Cicero, görünüşe göre rakip olurlarsa seçimde işbirliği yapabilmek adına, Catilina Africa Eyaleti'nde işlediği suçlardan dolayı yargılandığı zaman, onu MÖ 65 yılında savunmayı düşünmüştür. Bu konuşmadan öğrenildiğine göre, tarihçi Fenestella bunun olduğunu ifade etmektedir[12]. Ancak mevcut belgelerde, Cicero'nun Catilina'nın savunmasını bizzat üstlendiğine dair kesin bir veri veya bununla ilgili hiçbir iz yoktur. Cicero MÖ 64 yılındaki seçim yarışı sırasında bu kez, görünüşe göre,

Catilina'ya karşı diğer bir güçlü rakibi Antonius ile işbirliği yapma arayışına girmiştir. Ahlak dışı davranışları nedeniyle MÖ 70 yılında *Senatus*'tan atılan Antonius, kendisine verilen olanak sayesinde yeniden kariyerine başladıktan sonra, MÖ 67 yılındaki *praetor* seçimlerine Cicero ile birlikte katılmıştır. Bu seçim kampanyası sırasında kendisi Cicero'dan yardım ve destek görmesine karşın, rakip olarak Cicero'yu küçümseyen Antonius bu süreçte Catilina ile beraber hareket etmiş ve Cicero'ya karşı düşmanca bir tutum benimsemiştir[13].

Cicero, rakiplerinin seçim sürecinde rüşveti alenen kullanmalarından dolayı, çıkacağına dair büyük güven duyduğu yeni rüşvet yasasının veto edilmesiyle bu süreçte iyice yalnızlaşmıştır. Bunun yanında her açıdan, seçilme şansını zorlaştıran[14] *homo novus* kategorisine girmesine ve seçim kampanyası sırasında güçlü rakipleri gibi bonkör bir şekilde kullanabileceği maddi bir imkânı olmamasına rağmen, *consul* olma arzusundan vazgeçmemiştir. Seçimlerin yapılmasına sayılı günler kala bunun için son kozunu oynamış ve *Senatus*'ta *senator*'lar üzerinde büyük bir etki yaratan söz konusu bu konuşmasını yapmıştır. Konuşma sonrasında rakipleri ve bunların yakın adamları tarafından hakarete uğraması ve *homo novus* olduğu gerekçesiyle kendisinin hor görülmesi, yaptığı konuşmanın yarattığı etkiye önemli bir işarettir. Konuşmadan hemen sonra yapılan seçimde, başka faktörlerin de etkisiyle başarılı olmuş ve ağır ithamda bulunduğu C. Antonius ile birlikte MÖ 63 yılı için *consul* seçilmiştir.

Söz konusu bu konuşmayla Cicero ile Catilina arasında kalıcı bir düşmanlığın temeli atılmıştır. Cicero bu süreçten sonra Catilina'nın baş düşmanı konumuna geçmiş ve *consul*'lüğü sırasında onu öldürmeye dahi teşebbüs etmiştir[15]. En büyük amaçlarından birini gerçekleştirmesine ve üzerinde hem Catilina'nın hem de onun teşvik ettiği kimselerin büyük bir baskısını hissetmesine karşın, Cicero hayatı pahasına duruşundan hiç taviz vermemiştir ve hiçbir noktada ılımlılık veya merhamet sergilememiştir. Söz konusu söylevinde hedef aldığı meslektaşı Antonius'u ise kazanma yoluna gitmiştir. Bu amaçla, *consul* makamından sonra kendisinin görev yapacağı Macedonia Eyaleti'nin ekonomik yönden daha zengin olmasını ve daha fakir olan Gallia Cisalpina Eyaleti'nde görev yapacak olan Antonius'un burada yöneticilik yapmak istememesini fırsat bilerek, kendi görev yerini Antonius ile değiştirmiştir. Cicero bu politikasında başarılı olmuş, böylece Antonius'un işbirliği yaptığı ve de yakın bir ilişkisinin bulunduğu adamla bağını kopartması sayesinde, Catilina'yı devletin en üst seviyesin-

den tamamen uzaklaştırmıştır. Cicero bu şekilde Catilina ile verdiği önemli mücadelesinde büyük bir avantaj elde etmiştir.

Cicero aynı zamanda, Catilina'nın devleti ele geçirme ihtimallerine karşı tetikte olmayı ihmal etmemiştir. MÖ 63 yılındaki *consul*'lük seçimini kaybeden ünlü avukat Servius Sulpicius Rufus vasıtasıyla seçimin yenilenmesi ihtimali ortaya çıkınca, bu süreçte tarafsız olması beklenen Cicero rüşvet vermek suretiyle *consul* seçimini kazandığı ithamıyla suçlanan L. Licinius Murena'yı savunmuş ve onun aklanmasını sağlayarak seçimin yenilenmesine engel olmuştur. Dava Servius Sulpicius tarafından açıldığı için, konuşmasının temel muhatabı o olması gerekirken, Cicero burada da Catilina'yı hedef almaktan geri durmamıştır. Böylelikle söz konusu karışıklıktan ortaya çıkacak fırsatı değerlendirebilecek olan Catilina'ya da bir kez daha köstek olmuştur. Nihayetinde seçimlerden kendisi için bir sonuç çıkmayacağını anlayan ve yeni bir mağlubiyeti göze alamayan Catilina bu kez yönetimi güç kullanarak elde etme fikrini hayata geçirmeye çalışmıştır. Cicero bunu somut bir şekilde öğrenince tekrar sahneye çıkmış ve Catilina aleyhine *in L. Catilinam* olarak adlandırılan ve antikçağın en önemli söylevlerinden biri olarak bilinen konuşmasını gerçekleştirmiştir. İkisi *Senatus*'ta ikisi halk nezdinde olmak üzere, o günlerde yaşananların çok detaylı bir şekilde yansıtıldığı ve kendisinin çok ağır ithamlarla suçlandığı bu konuşmaların daha ilki bittiği zaman, cüretkâr ve rahat tavırlarıyla tanınan Catilina çaresizliğe kapılarak kenti terk etmek zorunda kalmıştır. Kendisi için kaçınılmaz bir son hazırlayan bu konuşmalar ve akabinde gelişen olaylar neticesinde, MÖ 62 yılının başlarında giriştiği silahlı mücadele sırasında çok sayıdaki yoldaşıyla birlikte yaşamını yitirmiştir.

# *In Senatu in Toga Candida*

# *Contra C. Antonium et L. Catilinam Competitores*

*Quintus Asconius Pedianus*

## In Senatu in Toga Candida

## Contra C. Antonium et L. Catilinam Competitores

(73) Haec oratio dicta est L. Caesare C. Figulo coss. post annum quam pro Cornelio dixerat.

### ARGVMENTVM

Sex competitores in consulatus petitione Cicero habuit, duos patricios, P. Sulpicium Galbam, L. Sergium Catilinam; quattuor plebeios ex quibus duos nobiles, C. Antonium; M. Antoni oratoris filium, L. Cassium Longinum, duos qui tantum non primi ex familiis suis magistratum adepti erant, Q. Cornificium et C. Licinium Sacerdotem. Solus Cicero ex competitoribus equestri erat loco natus; atque in petitione patrem amisit. Ceteri eius competitores modeste se gessere, visique sunt Q. Cornificius et Galba sobrii ac sancti viri, Sacerdos nulla improbitate notus; Cassius quamvis stolidus tum magis quam improbus videretur, post paucos menses in coniuratione Catilinae esse eum apparuit ac cruentissimarum sententiarum fuisse auctorem. Itaque hi quattuor prope iacebant. Catilina autem et Antonius, (74) quamquam omnium maxime infamis eorum vita esset, tamen multum poterant. Coierant enim ambo ut Ciceronem consulatu deicerent, adiutoribus usi firmissimis M. Crasso et C. Caesare. Itaque haec oratio contra solus Catilinam et Antonium est. Causa orationis huius modi in senatu habendae Ciceroni fuit quod, cum in dies licentia ambitus augeretur propter praecipuam Catilinae et Antoni audaciam, censuerat Senatus ut lex ambitus aucta etiam cum poena ferretur; eique rei Q. Mucius Orestinus tr. pl. intercesserat. Tum Cicero graviter senatu intercessionem ferente surrexit atque in coitionem Catilinae et Antoni invectus est ante dies comitiorum paucos.

### ENARRATIO

*Dico, P(atres) [et] C(onscripti), superiore nocte cuiusdam hominis nobilis et valde in hoc largitionis quaestu noti et cogniti domum Catilinam et Antonium cum sequestribus suis convenisse.*

# Senatus'ta Adaylık Toga'sıyla

# Rakipleri C. Antonius ve L. Catilina Aleyhine Konuşma

***Çeviren*** **Mehmet OKTAN***

(73) Bu konuşma, L. Caesar'ın ve C. Figulus'un *consul*'lükleri sırasında, Cornelius[16] için konuşmasından sonraki yılda gerçekleştirildi.

## ÖZET

Cicero consul'lük görevine aday olduğunda altı rakibi vardı. İkisi, P. Sulpicius Galba ile L. Sergius Catilina *patricii* sınıfındandı. Dördü *plebs* sınıfındandı. Bunlardan ikisi, hatip M. Antonius'un oğlu C. Antonius ile L. Cassius Longinus asil soydandı[17]. Diğer ikisi, Q. Cornificius ile C. Licinius Sacerdos, kendi soylarından *magistratus*'luk görevini ilk elde edenler yalnız onlar değildi[18]. Adaylardan yalnızca Cicero *equites* sınıfına mensuptu[19], dahası babasını adaylık sürecinde kaybetti[20]. Rakiplerinden diğerleri[21] adabına göre hareket ediyorlardı. Q. Cornificius ile Galba'nın ılımlı ve saygıdeğer kişiler oldukları düşünüldü. Sacerdos hiçbir kötülüğü ile nam salmadı[22]; Cassius o zaman bir ölçüde kötü huyludan ziyade aptal gözükse de, birkaç ay sonra onun Catilina'nın komplo hareketinde yer aldığı ve de en zalim fikirlerin mimarı olduğu ortaya çıktı. Nihayetinde bu dördünün hiç şansı yoktu. (74) Ancak Catilina ve Antonius, hepsinin içinde özellikle bunların dile düşmüş bir yaşam tarzları olduğu halde, yine de çok güçlüydüler[23]. Nitekim her ikisi de, Cicero'yu *consul*'lükten uzak tutmak için, M. Crassus'un ve C. Caesar'ın güçlü desteklerinden medet umarak işbirliği yapmışlardı. Bundan dolayı, bu konuşma sadece Catilina ve Antonius'un aleyhine yapılmıştır. Cicero'nun Senatus'ta bu tarz bir konuşma yapmasının sebebi şuydu: Catilina ile Antonius'un aleni cüretkarlıkları yüzünden rüşvetin dozu günden güne giderek arttığı için Senatus artan bir ceza içeren rüşvet yasasının çıkarılmasına karar vermişti; bu yasanın çıkarılmasına *tribunus plebis* Q. Mucius Orestinus engel olmuştu[24]. *Senatus'un* istemeyerek vetoya boyun eğmesi üzerine, o vakit Cicero ayağa kalktı ve seçimlerden birkaç gün önce Catilina ile Antonius'un işbirliğine karşı koydu.

## YORUM

*Senator'lar[25] önceki gece Catilina ile Antonius'un kendi adamlarıyla birlikte, bu finans temini işinde çok bildik ve tanıdık olan, asil soydan bir kimsenin evinde bir araya geldiğini söylüyorum.*

* Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya. mehmetoktan@akdeniz.edu.tr

Aut C. Caesaris aut M. Crassi domum significat. Ei enim acerrimi ac potentissimi fuerunt Ciceronis refragatores cum petiit consulatum, quod eius in dies civilem crescere dignitatem animadvertebant: et hoc ipse Cicero in expositione consiliorum suorum significat; eius quoque coniurationis quae Cotta et Torquato coss. ante annum quam haec dicerentur facta est a Catilina et Pisone arguit M. Crassum auctorem fuisse.

*Quem enim aut amicum habere potest is qui tot civis trucidavit, aut clientem qui in sua civitate cum peregrino negavit se iudicio aequo certare posse?*

(75) Dicitur Catilina, cum in Sullanis partibus fuisset, crudeliter fecisse. Nominatim etiam postea Cicero dicit quos occiderit, Q. Caecilium, M. Volumnium, L. Tanusium. M. etiam Mari Gratidiani summe popularis hominis, qui ob id bis praetor fuit, caput abscisum per urbem sua manu Catilina tulerat: quod crimen saepius ei tota oratione obicit. Fuerat vero hic Gratidianus arta necessitudine Ciceroni coniunctus.

Clientem autem negavit habere posse C. Antonium: nam is multos in Achaia spoliaverat nactus de exercitu Sullano equitum turmas. Deinde Graeci qui spoliati erant eduxerunt Antonium in ius ad M. Lucullum praetorem qui ius inter peregrinos dicebat. Egit pro Graecis C. Caesar etiam tum adulescuntulus, de quo paulo ante mentionem fecimus; et cum Lucullus id quod Graeci postulabant decrevisset, appellavit tribunos Antonius iuravitque se ideo eiurare quod aequo iure uti non posset. Hunc Antonium Gellius et Lentulus censores sexennio quo haec dicerentur senatu moverunt titulosque subscripserunt, quod socios diripuerit, quod iudicium recusarit, quod propter aeris alieni magnitudinem praedia manciparit bonaque sua in potestate non habeat.

*Nec senatum respexit cum gravissimis vestris decretis abens notatus est.*

Catilina ex praetura Africam provinciam obtinuit: quam cum graviter vexasset, legati Afri in senatu iam tum absente illo questi sunt, (76) multaeque graves sententiae in senatu de eo dictae sunt.

Ya C. Caesar'ın ya da M. Crassus'un evini işaret ediyor. Zira Cicero *consul* adayı olduğu zaman, onun halk arasında saygınlığının her geçen gün arttığını fark ettiklerinden dolayı, ona karşı çok katı ve tek yürek muhalif oldular. Cicero'nun bizzat kendisi bunu, kendi düşüncelerini ifade ederken belirtmektedir[26]. M. Crassus'u, bu konuşmanın yapılmasından önceki yılda, Cotta ile Torquatus'un *consul*'lükleri zamanında Catilina ve Piso tarafından gerçekleştirilen o komplonun da mimarı olmakla suçladı[27].

*Zira birçok vatandaşı katleden birisi, kimi bir arkadaş, ya da kendi devletinde bir yabancıyla adil bir mahkeme huzurunda kozunu paylaşabilmeyi reddeden biri, kimi bir cliens olarak kabul edebilir?*

(75) Sulla saflarında yer aldığı zaman, Catilina'nın gaddar bir şekilde hareket ettiği söylenir. Cicero daha sonra, öldürdüklerinden isimler de – Q. Caecilius, M. Volumnius, L. Tanusius[28] – zikreder. Hatta Catilina'nın, halk tarafından çok sevilen ve bu yüzden iki kez *praetor* olan M. Marius Gratidianus'un[29] kesilmiş başını kent boyunca elinde taşıdığını da. Bu konuşma boyunca, ona bu suçtan ötürü sık sık sataşır. Pek tabii, bu Gratidianus, Cicero ile yakın bir akrabalık bağına sahipti.

Ayrıca C. Antonius'un bir *cliens*'e[30] sahip olamayacağını söyledi. Çünkü o, Sulla'nın süvari gücünü kullanarak Akhaia'da birçok kimsenin varını yoğunu almıştı. Yağmaya maruz kalan Hellenler daha sonraları, Antonius'u, yabancılarla sorun üzerine yetkili olan *praetor* M. Lucullus huzurunda mahkemeye çıkarttılar. Hellenler adına, kendisinden az önce bahsettiğimiz, o zaman henüz çok genç olan C. Caesar girişimde bulundu. Lucullus kararını Hellenlerin talebi doğrultusunda verdiği için, Antonius *tribunus*'lara başvurdu ve kendisinin adil bir mahkemede yargılanamadığını, bundan dolayı da bu karara uymayacağına dair yemin etti[31]. Bu Antonius'u, bu konuşmanın yapılmasından 6 yıl önce *censor* Gellius ve Lentulus *Senatus*'tan çıkardı. Bunun için müttefikleri yağmaladığı, mahkemeyi tanımadığı, borcunun çokluğundan dolayı mülklerini icra yoluyla teslim ettiği ve kendi adına hiçbir varlığı olmadığı notunu düştüler[32].

*Kendisi yokken, en ağır kararlarınızla suçlu ilan edildiği zaman, Senatus'u tanımadı.*

Catilina *praetor'luk* görevinden sonra Africa Eyaleti'nde görev aldı. Burayı ağır bir şekilde talan edince, Afrikalı elçiler o vakit derhal, o henüz yokken, ona karşı *Senatus*'ta şikayette (76) bulundular ve *Senatus*'ta onun hakkında birçok ağır söz sarf edildi.

*In iudiciis quanta vis esset didicit cum est absolutus: si aut illud iudicium aut illa absolutio nominanda est.*

Ante annum quam haec dicerentur Catilina, cum redisset ex Africa Torquato et Cotta coss., accusatus est repetundarum a P. Clodio adulescente, qui postea inimicus Ciceronis fuit. Defensus est Catilina, ut Fenestella tradit, a M. Cicerone. Quod ego ut addubitem haec ipsa Ciceronis oratio facit, maxime quod is nullam mentionem rei habet, cum potuerit invidiam facere competitori tam turpiter adversus se coeunti: praesertim cum alterum competitiorem suum Antonium in eadem hac oratione sua admoneat suo beneficio eum ex ultimo loco praeturae candidatum ad tertium pervenisse.

*Nescis me praetorem primum esse factum, te concessione competitorum et collatione centuriarum et meo mexime beneficio ex postremo in tertium locum esse subiectum?*

Qui igitur Antonio suffragationem suam imputandam putat, is si defendisset Catilinam, caput eius protectum a se nonne imputaret? Quod ita esse manifestum est ex eo quod statim dicit. Q. enim Mucius tr. pl. Intercedebat ne lex ambitus ferretur; quod facere pro Catilina videbatur. Hunc Mucium in hac oratione Cicero appellans sic ait:

*Te tamen, Q. Muci, tam male de populo Romano existimare moleste fero qui hesterno die me esse dignum consulatu negabas.* (77) *Quid? p. R. Minus diligenter sibi constitueret defensorem quam tu tibi? Cum tecum furti L. Calenus ageret, me potissimum fortunarum tuarum patronum esse voluisti. Cuius tüte consilium in tua turpissima causa delegisti, hunc honestissimarum rerum defensorem p. R. Auctore te repudiare potest? Nisi forte hoc dicturus es, quo tempore cum L. Caleno furti depectus sis, eo tempore in me tibi parum esse auxili vidisse.*

*Beraat ettiği zaman, mahkemelerin nasıl bir gücünün olduğunu öğrendi: tabi bu, mahkeme, ya da o, beraat olarak adlandırılırsa.*

Bu konuşmanın yapılmasından bir yıl önce Catilina, Torquatus ile Cotta'nın *consul*'lükleri sırasında Afrika'dan döndüğü zaman, ilerde Cicero'ya düşman olan genç P. Clodius tarafından gasp nedeniyle suçlandı[33]. Fenestella'nın[34] aktardığına göre Catilina, M. Cicero tarafından savunuldu[35]. Cicero'nun bu konuşmayı bizzat yaptığına kuşku duyuyorum[36]. Çünkü kendisiyle birleşerek rakibinin hasedini utanç verici bir şekilde tersine çevirebilecek olmasına rağmen, o olaydan hiç bahsetmiyor. Özellikle de kendisinin diğer rakibi Antonius'un *praetor*'luk makamına, bu aynı konuşmasında onun kendi yardımıyla son sıra yerine üçüncü sıradan ulaştığını hatırlattığı için.

*Benim praetor'luk makamına birinci sıradan seçildiğimi, senin hem rakiplerin rızasıyla hem centuria'ların ittifakı hem de bilhassa benim yardımımla son sıradan üçüncü sıraya geçtiğini bilmiyor musun?*

O halde Antonius için verilen seçim desteğinin, kendisine bir dönüşümünün olacağını hesap eden bir kimsenin, eğer Catilina'yı savunmuş olsaydı, onun kendisi tarafından korunmuş olan hayatı için de bir hesapta bulunmuş olması gerekmez miydi? Bunun ne kadar açık olduğunu, hemen söylediği şu şey ortaya koymaktadır. Zira *tribunus plebis* Q. Mucius rüşvet yasasının geçmesine engel oldu; bunu Catilina için yaptığı anlaşılıyordu. Cicero bu konuşmasında bu Mucius'a hitaben şöyle konuştu:

*Yine de ey Q. Mucius[37], dün consul'lüğe layık olmadığımı[38] iddia eden senin Roma halkı hakkında çok yakışıksız düşünmene içerliyorum.* (77) *Ne yani? Roma halkı kendisi için, senin kendin için yaptığından daha az gayretle mi bir savunucu seçsin? L. Calenus[39] hırsızlıktan dolayı seni dava ettiği zaman, benim kendi kaderinin baş avukatı olmamı istedin. Roma halkı, en onurlu işlerin – kendi en rezil meselende güvenle bilgisine başvurduğun – bu savunucusunu senin isteğin üzerine reddedebilir mi? Tabi muhtemelen, L. Calenus ile hırsızlık vakası olayını kapattığın esnada, benden kendin için o vakit çok az bir yardım görmüş olduğunu söylemezsen*.

Vere cum egerit Muci causam Cicero sicut Catilinae egisse eum videri vult Fenestella, cur iam, quamvis male existimet de causa Muci, tamen ei exprobret patrocinium suum, non idem in Catilina faciat, si modo pro eo dixit? et cur ipsum illud iudicium saepius in infamiam vocat? quod parcius videtur fuisse facturus, si in eo iudicio fuisset patronus. Atque ut alia omittam, hoc certe vix videtur dicturus fuisse, si illo patrono Catilina repetundarum absolutus esset:

*Stupris se omnibus ac flagitiis contaminavit; caede nefaria cruentavit; diripuit socios; leges quaestiones iudicia violavit* – postea*:*

*Quid ego ut violaveris provinciam praedicem? Nam ut te illic gesseris non audeo dicere, quoniam absolutus es. Mentitos esse equites Romanos, falsas fuisse tabellas honestissimae civitatis existimo, mentitum Q. Metellum Pium, mentitam Africam: vidisse puto nescio quid illos iudices qui te innocentem iudicarunt. O miser qui non sentias illo iudicio te non absolutum* (78) *verum ad aliquod severius iudicium ac maius supplicium reservatum!*

Verine ergo simile est haec eum Catilinae obicere, si illo defendente absolutus esset? Praeterea movet me quod, cum sint commentarii Ciceronis causarum, eius tamen defensionis nullum est commentarium aut principium.

Ita quidem iudicio absolutus est Catilina ut Clodius infamis fuerit praevaricatus esse: nam et reiectio iudicium ad arbitrium rei videbatur esse facta.

*Populum vero cum inspectante populo collum secuit hominis maxime popularis quanti faceret ostendit.*

Diximus et paulo ante Mari caput Catilinam per urbem tulisse.

*Me qua amentia inductus sit ut contemneret constituere non possum. Utrum aequo animo laturum putavit? At in suo familiarissimo viderat me ne aliorum quidem iniurias mediocriter posse ferre.*

*Manifestum est C. Verrem significari.*

Diyelim ki Cicero, Mucius'un vakasını üstlendiği gibi, Fenestella'nın iddia ettiği üzere Catilina'nın da vakasını üstlendi. Mucius'un vakası hakkında kötü bir şekilde değerlendirmede bulunmasına rağmen, yine de onun için yaptığı avukatlığı ayıplarken, niçin, eğer aynı şekilde onun adına konuştuysa, aynısını Catilina için de yapmıyor? Ve niçin sık sık o davanın kendisini rezalet olarak nitelendiriyor? Eğer o davada avukat olsaydı, çok daha hakkaniyetli bir şekilde hareket ederdi. Dahası, diğerlerini bir yana bırakacağım, eğer kendi avukatlığı sayesinde Catilina gasptan temize çıksaydı, böyle bir ibareyi elbette hiç kullanmazdı:

*Kendisini her türden cinsel münasebetler ve iğrenç davranışlarla rezil etti; zalim bir katliamla elini kana buladı; müttefikleri yağmaladı; yasaları, mahkemeleri, adaleti tanımadı* – devamında*:*

*Ne diye ben eyalette zorbalık yaptığını söyleyeyim? Zira orada kendi yaptıklarından aklandığın için, söylemeye dilim varmıyor. Roma atlılarının yalan söylediklerini, en onurlu kentin[40] tutanaklarının hatalı olduğunu, Q. Metellus Pius'un[41] yalan söylediğini, Afrika'nın yalan söylediğini düşünüyorum. Senin suçsuz olduğuna karar veren o yargıçların bir şeyi görmüş olduklarını sanırım bilmiyorum. Ah zavallı, o davadan kendinin temize çıkmadığını,* (78) *bilakis daha ağır bir mahkemeye ve de daha büyük bir cezaya yol aldığını fark etmiyorsun.*

O halde, eğer o savunduktan sonra temize çıkmış olsaydı, onun bunu Catilina için sarfetmesi mümkün olur muydu? Bundan başka bir husus daha var; Cicero'nun davalarının notları olmasına rağmen, onun hakkında hiçbir savunma notu veya ön çalışma mevcut değildir.

Elbette Catilina'nın mahkemede aklanma şekli, adı kötüye çıkmış Clodius'un yalandan suçlaması gibi oldu[42]: çünkü yargıçların reddinin, sanığın isteğine göre tanzim edilmiş olduğu gözüküyordu.

*Lakin halkın gözü önünde, halkın gözdesi bir insanın kafasını kestiği zaman, halka nasıl bir bakış açısı olduğunu gösterdi.*

Yukarıda Catilina'nın Marius'un başını kent boyunca dolaştırdığını söyledik.

*Nasıl bir aptallığa kapılarak beni küçümsediğini anlayamıyorum. Bunu sükünetle karşılayıp karşılamadığımı fark etmedi mi? Bununla beraber kendisinin can yoldaşında, benim başkalarına haksızlığa hiç müsamaha göstermeyeceğimi az çok görmüştü.*

C. Verres'i işaret ettiği aşikardır.

*Alter pecore omni vendito et saltibus prope addictis pastores retinet, ex quibus ait se cum velit subito fugitivorum bellum excitaturum.*

C. Antonium significat.

*Alter induxit eum quem potuit ut repente gladiatores populo non debitos polliceretur; eos ipse consularis candidatus perspexit et legit et emit; id praesente populo Romano factum est.*

Q. Gallium, quem postea reum ambitus defendit, significare videtur. Hic enim cum esset praeturae candidatus, (79) quod in aedilitate quam ante annum gesserat bestias non habuerat, dedit gladiatorium munus sub titulo patri se id dare.

*Quam ob rem augete etiam mercedem, si voltis, Q. Muci ut perseveret legem impedire, ut coepit Senatus consultum; sed ego ea lege contentus sum qua duos consules designatos uno tempore damnari vidimus.*

Legem Calpurniam significat quam C. Calpurnius Piso ante triennium de ambitu tulerat. Quod dicit autem damnatos esse designatos consules, P. Sullam et P. Autronium, de quibus iam diximus, vult intellegi. Cognomen autem Q. Mucio tribuno quem nominat fuit Orestinus.

*Atque ut istum omittam in exercitu Sullano praedonem, in introitu gladiatorem, in victoria quadrigarium.*

De Antonio dici manifestum est. Dicit eum in exercitu Sullae praedonem propter equitum turmas quibus Achaiam ab eo vexatam esse significavimus; in introitu gladiatorem pertinet ad invidiam proscriptionis quae tum facta est; in victoria quadrigarium, quod, cum Sulla post victoriam circenses faceret ita ut honesti homines quadrigas agitarent, fuit inter eos C. Antonius.

*Te vero, Catilina, consulatum sperare aut cogitare non prodigium atque portentum est? A quibus enim petis? A principibus civitatis? qui tibi, cum L. Volcacio cos. İn consilio fuissent, ne petendi quidem potestatem esse voluerunt.*

*Diğer biri bütün çiftlik hayvanlarını satmasına ve nerdeyse tüm otlaklarını devretmesine rağmen, halen çobanlarını alıkoyuyor. Bunlardan ne zaman arzu ederse, kendisinin çabucak bir kaçaklar ordusu tanzim edeceğini söylüyor.*

C. Antonius'u işaret ediyor.

*Bir başkası, nüfuz sahibi olduğu bir kimsenin birden bire, halka yükümlü olmadığı gladiator'ları söz vermesine sebep oldu. Consul adayı olan kendisi bunları bizzat inceledi, seçti ve satın aldı; bu Roma halkının gözü önünde yapıldı.*

Görünüşe göre, sonradan rüşvet sanığı olarak savunduğu Q. Gallius'u işaret ediyor[43]. **(79)** Çünkü bir yıl önce yerine getirdiği *aedilis'lik* görevi esnasında vahşi hayvan gösterileri sergilemediği[44] için, bu kişi *praetor* adayı olduğu zaman[45], babası adına bu hizmeti verdiği bahanesiyle[46] *gladiator* gösterisi düzenledi.

*Bundan dolayı eğer istiyorsanız, Q. Mucius'a Senatus'un görüşmeye başladığı yasayı engellemeyi sürdürmesi için ücreti artırın. Ancak ben, aynı anda iki consul designatus'un mahkum edildiğini gördüğümüz bu yasadan memnunum.*

C. Calpurnius Piso'nun rüşvet üzerine üç yıl önce geçirdiği *lex Calpurnia*'yı[47] işaret ediyor. Bununla birlikte, mahkum edildiklerini söylediği *consul designatus*'ların kendilerinden bahsettiğimiz P. Sulla ile P. Autronius olduğunun anlaşılmasını istiyor. Ancak Q. Mucius olarak adlandırdığı *tribunus*'un *cognomen*'i Orestinus idi.

*Dahası Sulla'nın ordusunda hırsız, kente girişinde gladiator, zaferinde araba sürücüsü olan onu bir kenara bırakayım.*

Antonius'tan bahsedildiği açıktır. Onun Sulla'nın ordusunda hırsız olduğunu söylüyor, biz de süvari gücü vasıtasıyla Akhaia'nın kendisi tarafından yağmalandığını belirtmiştik. Kente girişinde *gladiator*, o esnada cereyan eden *proscriptio*'nun[48] sebep olduğu düşmanlığa tekabül ediyor. Zaferinde araba sürücüsü, Sulla zaferden sonra *Circus*'ta oyunlar tertip ettiği zaman[49], ileri gelen insanların *quadriga*'ları[50] sürmesine tekabül ediyor. Bunlar arasında C. Antonius da vardı.

*Oysa senin için Catilina, consul olmayı umut etmek veya düşünmek olağanüstü bir durum ve de bir mucize değil midir? Lakin kimlerden talep ediyorsun? Devletin ileri gelenlerinden mi? L. Volcacius'un consul'lüğü sırasında istişarede bulundukları zaman, bu kimseler senin adaylık için hak sahibi olmanı dahi hiç istemediler.*

Paulo ante diximus Catilinam, cum de provincia Africa decederet petiturus consulatum et legati Afri questi de eo in senatu graviter essent, supervenisse. Professus deinde est Catilina petere se consulatum. (80) L. Volcacius Tullus consul consilium publicum habuit an rationem Catilinae habere deberet, si peteret consulatum: nam quaerebatur repetundarum. Catilina ob eam causam destitit a petitione.

*A senatoribus? qui te auctoritate sua spoliatum ornamentis omnibus vinctum paene Africanis oratoribus tradiderunt?*

Diximus modo de hoc. Nam iudicium quoque secutum est repetundarum, quo ipse per infamiam liberatus est Catilina, sed ita ut senatorum urna damnaret, equitum et tribunorum absolveret.

Ab equestri ordine? Quem trucidasti?

Equester ordo pro Cinnanis partibus contra Sullam steterat, multique pecunias abstulerant: ex quo sacculariі erant appellati, atque ob eius rei invidiam post Sullanam victoriam erant interfecti.

*A plebe? cui spectaculum eius modi tua crudelitas praebuit, ut te nemo sine gemitu ac recordatione luctus aspicere possit?*

Eiusdem illius Mari Gratidiani quod caput gestarit obicit.

Quo loco dicit Catilinam caput M. Mari gestasse:

*Quod caput etiam tum plenum animae et spiritus ad Sullam usque ab Janiculo ad aedem Apollonis manibus ipse suis detulit.*

Omnia sunt manifesta. Ne tamen erretis, quod his temporibus aedes Apollonis in Palatio fuit nobilissima, admonendi estis non hanc a Cicerone significari, utpote quam post mortem etiam Ciceronis multis annis Imp. (81) Caesar, quem nunc Divum Augustum dicimus, post Actiacam victoriam fecerit: sed illam demonstrari quae est extra portam Carmentalem inter forum holitorium et circum Flaminium. Ea enim sola tum quidem Romae Apollonis aedes.

Demin Catilina'nın, *consul*'lük görevine aday olmak üzere Africa Eyaleti'nden ayrıldıktan ve Afrikalı elçilerin kendisinden aşırı derecede şikayetçi olmalarından sonra aniden ortalıkta göründüğünü söylemiştik. Bundan sonra Catilina *consul*'lük görevine talip olduğunu açıkladı. (80) *Consul* L. Volcacius Tullus, Catilina *consul*'lük görevine talip olursa, görevi alması uygun mudur diye danışma kurulunu topladı. Zira gasplarından dolayı soruşturma altındaydı. Catilina bu nedenden dolayı, aday olmaktan vazgeçti[51].

*Senator'lardan mı? Kimler kendi otoritesi tarafından az kalsın bütün onurlardan mahrum edilen, zincire vurulan seni Afrikalı elçiler için mahkum etti?*

Bundan daha az önce bahsettik. Çünkü gasplarından dolayı duruşma oldu, Catilina'nın kendisi rezalet bir şekilde aklandı. Öyle ki *senator*'ların oyu cezalandırılması, atlılar ile *tribunus*'ların oyu beraat etmesi yönündeydi[52].

*Atlı sınıfından mı? Hangisini katlettin*[53]?

Atlı sınıfı Sulla'ya karşı Cinna safında yer almıştı ve birçokları paraları çalmıştı: bundan dolayı yankesici olarak adlandırıldılar. Dahası bu olaydan kaynaklanan kin nedeniyle Sulla'nın zaferinden sonra öldürüldüler.

*Ya da plebs'ten mi? Senin gaddarlığın kime, hiç kimsenin feryat ve dehşet hatırası haricinde sana bakamayacağı böyle bir gösteri sunmadı?*

O aynı Marius Gratidianus'un taşımış olduğu başını yüzüne vuruyor.

Burada Catilina'nın M. Marius'un başını taşımasından bahsediyor:

*Sıcaklığını ve canlılığını o esnada halen koruyan bu başı, Ianiculum'dan*[54] *Apollon Tapınağı'na kadar, Sulla'ya bizzat kendi elleriyle götürdü*[55].

Her şey açık seçiktir. Yine de yanılmayasınız diye, Cicero tarafından, şimdi Palatium'da yer alan ve en fazla saygı gören Apollon Tapınağı'nın kast edilmediğine dikkat ediniz. Bu tapınağı Cicero'nun ölümünden birçok yıl sonra, şimdi (81) Tanrı Augustus olarak andığımız imparator Caesar, Actium zaferinden sonra inşa ettirmişti. Bunun yerine bu tapınakla, *Circus Flamininus* ile *Forum Holitorium*[56] arasındaki Carmentalis Kapısı dışındaki tapınağa işaret edildiğine dikkat ediniz. Zira o esnada Apollon'un Roma'daki tek tapınağı buydu.

Loquitur cum Catilina:

*Quid tu potes in defensione tua dicere quod illi – non dixerint? at illi multa dixerunt quae tibi dicere non licebit –*

et paulo post:

*Denique illi negare potuerunt et negaverunt: tu tibi ne infitiandi quidem impudentiae locum reliquisti. Qua re praeclara dicentur iudicia tulisse si, qui infitiantem Luscium condemnarunt, Catilinam absolverint confitentem.*

Hic quem nominat L. Luscius, notus centurio Sullanus divesque e victoria factus – nam amplius centies possederat – damnatus erat non multo ante quam Cicero dixit. Obiectae sunt ei tres caedes proscriptorum. Circa eosdem dies L. quoque Bellienus damnatus est quem Cicero ait avunculum esse Catilinae. Hic autem Lucretium Ofellam consulatum contra voluntatem Sullae ad turbandum statum civitatis petentem occiderat iussu Sullae tunc dictatoris. His ergo negat ignotum esse, cum et imperitos se homines esse et, si quem etiam interfecissent, imperatori ac dictatori paruisse dicerent, ac negare quoque possent: Catilinam vero infitiari non posse. Huius autem criminis periculum quod obicit Cicero paucos post menses Catilina subiit. Post effecta enim comitia consularia et Catilinae repulsam fecit eum reum inter sicarios L. Lucceius paratus eruditusque, qui postea consulatum quoque petiit.

(82) *Hanc tu habes dignitatem qua fretus me contemnis et despicis, an eam quam reliqua in vita es consecutus? Cum ita vixisti ut non esset locus tam sanctus quo non adventus tuus, etiam cum culpa nulla subesset, crimen afferret.*

Fabia virgo Vestalis causam incesti dixerat, cum ei Catilina obiceretur, eratque absoluta. Haec Fabia quia soror erat Terentiae Ciceronis, ideo sic dixit: etiam si culpa nulla subesset. Ita et suis pepercit et nihilo levius inimico summi opprobrii turpitudinem obiecit.

Catilina ile konuşur:

*Savunmanda onların söylemediği ne diyebilirsin? – Diğer yandan onlar, senin söyleyemeyeceğin birçok şey söylediler –*

ve bir müddet sonra:

*Nihayetinde onlar reddedebiliyorlardı ve reddettiler: sen kendin için hiçbir inkar etme yüzü olmaksızın orayı terk ettin. Bundan dolayı, eğer kendini savunan Luscius'u suçlu bulurlarsa, kendini savunmayan Catilina'yı serbest bırakırlarsa, harika bir yargının icra edildiği söylenecektir.*

L. Luscius olarak adlandırdığı bu adam, Sulla'nın ordusunda tanınmış bir *centurio* idi ve elde ettiği zafer sayesinde zenginleşmişti, çünkü yüz bin *sestertii*'den daha fazlasına sahipti. Cicero'nun konuşma yapmasından kısa bir süre önce mahkum edildi. *Proscriptio* nedeniyle üç kişinin katliamından sorumlu tutuldu. O günlerde, Cicero'nun Catilina'nın dayısı olduğunu söylediği L. Bellienus da cezalandırıldı. Halbuki bu adam Sulla'nın iradesine karşı gelerek devlette karışıklık yaratmak için *consul*'lük görevine talip olan Lucretius Ofella'yı, o sırada *dictator* olan Sulla'nın emriyle öldürmüştü[57]. Bundan dolayı, hem kendilerinin cahil insanlar olduklarını hem de birini öldürmüş olsalar dahi, bir komutanın ve *dictator*'un emrini yerine getirdiklerini söyleyerek bunlar nedeniyle mahkum edilmeyi reddederler. Üstelik reddedebilirler de. Oysa Catilina'nınki reddedilemez. Nitekim Cicero'nun bu suça tekabül eden tehlikeyi yüzüne vurmasından birkaç ay sonra, Catilina mahkemeye düştü. Zira *consul* seçiminin tamamlanmasından ve Catilina'nın seçimi kaybetmesinden sonra, kabiliyetli ve bilgili – ayrıca sonradan *consul* adayı da olan – L. Lucceius, cinayetlerinden dolayı onu sanık yaptı[58].

(82) *Sahip olduğun ya da geri kalan hayatında edindiğin bu saygınlığa mı güvenerek sen beni küçümsüyorsun ve hor görüyorsun? Bu şekilde yaşadığın için, hiçbir suç işlenmese dahi, senin gelişinin leke bırakmayacağı öyle kutsal hiçbir yer yoktur*[59]*.*

Vesta bakiresi Fabia, Catilina kendisine leke sürdüğü zaman, zina nedeniyle ifade vermişti ve temize çıkmıştı[60]. Fabia, Cicero'nun eşi Terentia'nın üvey kız kardeşi olduğu için, böyle konuşmuştu: hiçbir suç işlenmese dahi. Bu şekilde hem kendisininkileri korudu hem de hiçbir hasmına, en büyük rezaletin utancını kolayca vermedi.

*Cum deprehendebare in adulteriis, cum deprehendebas adulteros ipse, cum ex eodem stupro tibi et uxorem et filiam invenisti.*

Dicitur Catilina adulterium commisisse cum ea quae ei postea socrus fuit, et ex eo natam stupro duxisse uxorem, cum filia eius esset. Hoc Lucceius quoque Catilinae obicit in orationibus quas in eum scripsit. Nomina harum mulierum nondum inveni.

*Quid ego ut violaveris provinciam praedicem, cuncto populo Romano clamante ac resistente? nam ut te illic gesseris non audeo dicere, quoniam absolutus es.*

Dictum est iam saepius Catilinam ex praetura Africam obtinuisse et accusante eum repetundarum P. Clodio absolutum esse.

*Praetereo nefarium illum conatum tuum et paene acerbum et luctuosum rei publicae diem, cum Cn. Pisone socio, ne quem alium nominem, caedem optimatum facere voluisti.*

Quos non nominet intellegitis. Fuit enim opinio Catilinam et Cn. Pisonem, adulescentem perditum, coniurasse ad caedem Senatus faciendam ante annum quam haec dicta sunt, (83) Cotta et Torquato coss., eamque caedem ideo non esse factam quod prius quam parati essent coniuratis signum dedisset Catilina. Piso autem, cum haec dicerentur, perierat, in Hispaniam missus a senatu per honorem legationis ut † auus ablegaretur. Ibi quidem dum iniurias provincialibus facit, occisus erat, ut quidam credebant, a Cn. Pompeii clientibus Pompeio non invito.

*An oblitus es te ex me, cum praeturam peteremus, petisse ut tibi primum locum concederem? Quod cum saepius ageres et impudentius a me contenderes, meministi me tibi respondere impudenter te facere qui id a me peteres quod a te Boculus numquam impetrasset?*

Diximus iam supra Sullae ludis quos hic propter victoriam fecerit quadrigas C. Antonium et alios quosdam nobiles homines agitasse. Praeterea Antonius redemptas habebat ab aerario vectigales quadrigas, quam redemptionem senatori habere licet per legem. Fuit autem notissimus in circo quadrigarum agitator Boculus.

*Zinada yakalandığın zaman, kendin zina yapanları yakaladığın zaman, aynı rezaletten kendine bir eş ve kız bulduğun zaman*[61].

Catilina'nın sonradan kendisine kayınvalide olan bir kadınla zina suçu işlemiş olduğu ve kendi evladı olmasına rağmen, o rezaletten doğanı eş yaptığı söylenir. Lucceius da ona karşı yazıya geçirdiği konuşmalarında[62], bu şeyden dolayı Catilina'ya sataşır. Bu kadınların ismini henüz bulamadım.

*Tüm Roma halkı yakınmasına ve itiraz etmesine rağmen, ben zorbalık yaptığını neden söyleyeyim ki? Suçsuz bulunduğuna göre senin orada nasıl davrandığını anlatmayı uygun görmüyorum.*

Catilina'nın *praetor'luk* makamından sonra Afrika'da görev yaptığı ve P. Clodius kendisini gasp nedeniyle suçladığı zaman aklandığı yukarıda çoğu kez ifade edildi.

*Senin Cn. Piso işbirliğiyle – başka isim yok – soyluları katletmeyi istediğin zamanki o iğrenç teşebbüsünü ve devlet için hem çok acı hem de hazin olan günü bir yana bırakıyorum.*

İsim vermediği kişileri anlıyorsunuz. Zira genç oğlan düşkünü Catilina ve Cn. Piso'nun, bunların söylenmesinden bir yıl önce, Cotta ile Torquatus'un *consul*'lükleri zamanında, (83) *Senatus*'un katledilmesi için bir tertip hazırladığına ve de o katliamın, Catilina komplo işaretini zamansız verdiği için gerçekleşmediğine dair genel bir kanı vardı[63]. Ancak *Senatus* tarafından, kendilerinden[64] uzaklaşması için *legatus*[65] olarak Hispania'ya gönderilen Piso bu konuşma yapıldığı sırada ölmüştü. Gerçekte orada, eyaletlilere haksızlıklar yaparken öldürülmüştü, bazıları ise Cn. Pompeius'a bağlı *cliens*'ler tarafından onun onayıyla öldürüldüğüne inanıyorlardı.

*Yoksa praetor adayı olduğumuz vakit, senin benden, kendin için ilk sırayı bırakmamı talep ettiğini unuttun mu? Bunu defalarca yaptığın ve arsız bir şekilde bana ısrar ettiğin zaman, benim sana, senin benden utanmaz bir şekilde istediğin o şeyi, Boculus'un senden asla elde edemediği cevabını verdiğimi hatırladın.*

Sulla'nın zaferi nedeniyle düzenlediği gösterilerinde *quadriga*'ları C. Antonius'un ve diğer bazı soylu insanların sürdüğünden yukarıda zaten bahsettik. Antonius bundan başka bazı *quadriga*'ları ücret karşılığında *aerarium*'dan kiralamıştı. Yasal olarak, *senator* için bu kiralama yapılabiliyordu. Ancak Boculus *circus*'taki en iyi *quadriga* sürücüsüydü.

Dicit de malis civibus:

*Qui postea quam illo quo conati erant Hispaniensi pugiunculo nervos incidere civium Romanorum non potuerunt, duas uno tempore conantur in rem publicam sicas destringere.*

Hispaniensem pugiunculum Cn. Pisonem appellat, quem in Hispania occisum esse dixi. Duas sicas Catilinam et Antonium appellari manifestum est.

*Hunc vos scitote Licinium gladiatorem iam immisisse capillum Catilinae †iudic. qua Q. ue Curium hominem quaestorium.*

Curius hic notissimus fuit aleator, damnatusque postea est. (84) In hunc est hendecassyllabus Calvi elegans:

Et talos Curius pereruditus.

Huic orationi Ciceronis et Catilina et Antonius contumeliose responderunt, quod solum poterant, invecti in novitatem eius. Ferentur quoque orationes nomine illorum editae, non ab ipsis scriptae sed ab Ciceronis obtrectatoribus: quas nescio an satius sit ignorare. Ceterum Cicero consul omnium consensu factus est: Antonius pauculis centuriis Catilinam superavit, cum ei propter patris nomen paulo speciosior manus suffragata esset quam Catilinae.

Ahlaksız vatandaşlar hakkında konuşuyor:

*Bunlar Hispania kamasıyla Roma vatandaşlarının kaslarını kesmeyi başaramayınca, her ikisi de vakit geçirmeden devlete hançer sokmayı denediler.*

Hispania kaması, Hispania'da öldürülmüş olduğunu söylediğim Cn. Piso'ya tekabül eder. İki hançerin Catilina ile Antonius'a karşılık geldiği açıktır[66].

*Siz bu gladiator Licinius'un Catilina'nın hükmü üzerine çoktan saçını uzattığını[67] biliyorsunuz, quaestor olan Q. Curius'un da[68].*

Bu Curius çok ünlü bir kumarbazdı ve sonradan mahkum edildi. (84) Calvus'un[69] onun aleyhine incelikli bir *hendecasyllabus*[70] vezni vardır:

*Eşsiz bilgi sahibi Curius yine topukları kaldırmış.*

Cicero'nun bu konuşmasına hem Catilina hem de Antonius hakaret ederek karşılık verdiler. Sadece, onun *homo novus* oluşuyla saldırabiliyorlardı. Onların adına düzenlenmiş konuşmalar da mevcuttur, bizzat kendileri tarafından değil de Cicero'yu kötüleyenler tarafından yazılmışlardır: bunların dikkate alınmamasının daha iyi olduğunu düşünüyorum. Nihayetinde Cicero genel mutabakat sonucunda *consul* seçildi. Babasının adı oy veren askeri kitlede Catilina'nın adından bir ölçüde daha itibarlı olduğu için, Antonius az sayıdaki *centuria* vasıtasıyla Catilina'yı geçti[71].

## Notlar

[1] Buradaki Latince metin için A. C. Clark'ın (1907) edisyonu temel alınmıştır. Kısmen farklılıklar içeren ve faydalı diğer bir edisyon için bk. Giarratano 1967. Çeviride ise S. Squires (1990) ile R. G. Lewis'in (2006) eserlerinden yararlanılmıştır. Antik kaynak edisyonlarında, Latince eserlerin kısaltılmasında C. T. Lewis – C. Short, *A Latin Dictionary* 1962, Hellence eserlerin kısaltılmasında ise H. G. Liddell – R. Scott, *A Greek-English Lexicon* 1925 isimli sözlükler esas alınmıştır. Eğer bölgeler eyalet olarak zikredilmemişse, coğrafi yer isimlerinde Hellence kullanımlar tercih edilmiştir.

[2] MÖ 9-MS 76 yılları için bk. Clark 1907, VI vd; Squires 1990; VII; Lewis 2006, XI; Albrecht 2012, 1054. MS 3-88 yılları için bk. Marshall 1985b, 27 vd.; Ax 2011, 334.

[3] Suet. *Verg*. XLVI. Ayrıca bk. Clark 1907, VIII; Marshall 1985b, 31 vd. dn. 27. Yorumlamış olduğu *in Toga Candida* isimli bu çalışmada da, Cicero yanlısı bir görüş ortaya koymuş ve onu savunmuştur.

[4] Wissowa 1896, 1524 vdd.

[5] Quint. *Inst.* III 7. 2; V 10. 92;

[6] Cicero'nun konuşmalarının Asconius tarafından oğullarının eğitimi için tercih edilmesinin nedenleri üzerine bk. Marshall 1985b, 32 vdd.; Simon 1986, *892*.

[7] Bunun nedenlerine dair bk. Marshall 1985b, 1 vd.

[8] Marshall 1985b, 19, 28 vd; Lewis 2006, XII. Söz konusu bu konuşmalar ve bunlara dair yorumlar, varlığı daha önce bilinmeyen diğer bazı Latince metinlerle birlikte Poggio Bracciolini tarafından 1416 yılında, günümüzde İsviçre sınırları içerisinde yer alan ve durumu çok kötü olan bir manastırda ele geçirilmiştir. Bk. Clark 1907 XI vdd.

[9] Krş. Quint. *Inst.* III 7. 2.

[10] Metin üzerine ayrıntılı bir değerlendirme için bk. Crawford 1994, 168-175; 183-199.

[11] Bu tür diğer haksız rekabet örnekleri için bk. Marshall 1985b, 284 vd.

[12] Cic. *Att*. I. 2; Ascon. *Tog*. *Cand*. 76; 77.

[13] Quint. *Inst.* IX 3. 94.

[14] Sall.*Iug*. LXIII. *Cat*. 13. *Plebs* sınıfından kimselere de *consul* olma yolunun açıldığı 366 yılından Cicero'nun *consul* seçildiği 63 yılına kadar geçen 303 yıllık uzun sürede bu özelliğe sahip adaylardan sadece 15 kişinin *consul* makamına ulaşabilmesi bunun ne kadar zor olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Konu hakkında bk. Gelzer 1969, 50 vd.; Wiseman 1971, 100 vdd.

[15] Dio Cass. XXXVII. 29. 2-3. Ayrıca bk. Plut. *Cic*. XIV. 3.

[16] MÖ 66 yılında *consul* seçilmesine rağmen seçimlerde diğer meslekdaşı ile rüşvet verdikleri gerekçesiyle yargılanan ve görevinden azledilen P. Cornelius Sulla için MÖ 65 yılında konuşmuştur. Sulla, Cicero ile Q. Hortensius'un savunması sayesinde aklanmış, ancak görevini kaybetmiştir.

[17] Bunların sülalesinde *consul* görevini yapan kimseler bulunduğu için, kendileri soylu olarak nitelendirilmiştir.

[18] Bunlar C. Antonius ve L. Cassius Longinus gibi asil soydan değillerdir. Çünkü aile fertlerinden biri *consul* seçilmemiştir. Buna karşın kendi atalarından biri *magistratus* olarak görev yaptığı için, *homo novus* da değillerdir.

[19] Diğer adaylarla karşılaştırıldığı zaman, ailesinden hiçkimse daha önceden *senator* olmadığı için sadece Cicero *homo novus* durumundaydı. Krş. Q. Cic. *pet*. *cons*. 2; 3; Plut. *Cic*. XI; App. *BC*. 2. 2 Ancak ailesinden hiç kimsenin *consul* olmadığı kimseler de, bu şekilde

adlandırılabilmektedir. Nihayetinde Cicero her iki durumda da, *homo novus* kategorisine girmektedir.

20 Cicero, babasını görünüşe göre 68 yılında, Kasım ayı ortalarında kaybetmiştir. Bk. Cic. *Att.* I. 6. 2. Ayrıntılı değerlendirme için bk. Marshall 1985b, 283 vd.

21 Galba, Longinus, Cornificius ve Sacerdos kast edilmektedir.

22 MÖ 75 yılında *praetor*, muhtemelen de *praetor urbanus* olmuş, bu görevinin ardından MÖ 74 yılında Sicilia Eyaleti'nde valilik yapmıştır. Bu görevi sırasında, kısa süreli de olsa eyaletlilerle iyi ilişkiler kurmuştur. 64 yılında ise *consul* adayı olmuş ancak başarılı olmamıştır. Kendisi hakkında bk. Brennan 2000, 445, 485.

23 Krş. Q. Cic. *pet*. *cons*. 7-9.

24 Veto yetkisine sahip *tribunus plebis*'lerin 64 yılındaki temsilcilerinden biri olan Q. Mucius Orestinus çıkarılmak istenen yeni rüşvet yasasına engel olmuştu. Kendisi hakkında bk. Marshall 1985b, 286.

25 *Patres et Conscripti*: Başlangıçta sadece belli bir zümreye mahsus olan *senatus*'a daha sonra bu zümrenin dışından da kimseler seçilmiştir. Böylelikle aradaki farkı belirtmek üzere, eskiden olanlara *patres*, *senatus*'a sonradan girenlere ise *conscripti* denilmiştir. Esasında sadece *senator*'ları belirten bu ifade, uzun süre bu şekilde kullanılmıştır. Krş. Sall. *Cat.* 6. Ayrıca bk. Shapiro 2005, 50.

26 Görünüşe göre Cicero, kendisine karşı açıktan ve gizliden düşmanlık yapan Caesar ile Crassus'a ve ayrıca bazı kimselere istinaden birçok itham içeren gizli kısa bir kitap kaleme almıştır. Olaylara karşı izlediği tutumu savunmaya yönelik bir başlık taşıyan bu çalışmanın hayattayken ortaya çıkmasından endişe ederek, ölünceye kadar okunmamak ve yayımlanmamak üzere mühürleyip kapatarak oğlu Atticus'a teslim etmiştir. Bk. Plut. *Crass.* XIII. 2-3; Cass. Dio XXXIX. 10. Cicero'nun MÖ 59 yılında böyle bir niyeti için bk. Cic. *Att.* II. 6. 2. Ayrıca bk. Marshall 1985b, 287; Squires 1990, 150 dn. 3; Fantham 2013, 20 vd.

27 Pompeius Magnus'a karşı duyduğu nefret nedeniyle Crassus ile Catilina arasındaki yakın ilişkinin varlığı Sallustius (*Cat*. 17; 23) tarafından da dile getirilmiştir.

28 Krş. Q. Cic. *pet*. *cons*. 9. Ayrıca bk. Marshall 1985b, 289 vd.; Crawford 1994, 184 vd.

29 Halk tarafından çok sevilen Gratidianus MÖ 87 yılında *tribunus plebis* görevinde bulunmuş ve iki kez *praetor* olmuştur. Marius'un yeğenidir ve görünüşe göre de Catilina'nın o sıradaki eşinin kardeşidir. MÖ 82 yılında türlü işkencelerden sonra Catilina tarafından başı kesilmiştir. Catilina daha sonra halen sıcaklığını ve canlılığını koruyan bu başı, kent içinde uzun bir süre taşıyarak Sulla'ya götürmüştür. Bk. Q. Cic. *pet. cons.* 10; Plut. *Sull.* XXXII. 2; Liv. *perioc.* LXXXVIII. 2; Sen. *Ira* III 18; Oros. hist. V 21. 7; Val. Max. IX 2. 11; Marshall 1985a, 124 vdd.; 291 vd.; Crawford 1984, 185.

30 Burada eyaletlilerden bahsedilmektedir. Herhangi bir eyaletli Roma'ya geldiği vakit, sorunlarına çare bulmak amacıyla çoğunlukla kendi memleketlerinde görev yaptığı esnada iyi ilişki kurdukları kişilerin görüşlerinden yararlanmakta ve ondan yardım görmekteydiler. Burada Cicero, eyalet halkıyla ilişkileri kötü olduğu için Antonius'un böyle bir şey yapamayacağını dile getirmektedir.

31 Olay muhtemelen MÖ. 87-84 yılları arasında gerçekleşmesine karşın, söz konusu yargılama 76 yılında yapılmıştır. Hellenlerle iyi ilişkiler içerisinde olan Caesar, istekleri üzerine

onların Roma'daki şikayetlerinde avukatlığını üstlenmiş ve konu Hellenler lehine sonuçlanmıştır. Ancak Antonius, olayın kendi aleyhine sonuçlanması nedeniyle, temyiz için *tribunus*'lara başvurmuştur. Konu üzerine bk. Q. Cic. *pet. cons.* 8; Plut. *Caes*. IV. 1-4. Ayrıca bk. Marshall 1985b, 293 vd.

32 Damon - Mackay 1995, 38 vdd. Ayrıca bk. Q. Cic. *pet. cons.* 8.

33 Krş. Cic. *Cael.* X*; Ascon. pro Corn. 58*.

34 MÖ 52 veya MÖ 35 yılında doğduğu, MS 20 yılı civarında ya da Tiberius'un imparatorluğunun sonlarına doğru yaşamını yitirdiği sanılmaktadır. Eski eser meraklısı olarak bilinmektedir. Bunun yanında *Annales* ismini taşıyan ve MÖ 57 yılına kadarki gelişmeleri anlatan en az 22 kitaptan oluşan bir eserinin varlığı bilinmektedir. Kendisinin farklı yazarlar tarafından anılmasının yanında, eserinden sadece birkaç parça günümüze ulaşabilmiştir. Bk. Marshall 1980, 349 vdd.; Squires 1990, IX; Lewis 2006, XVII; 53 vdd.

35 Krş. Cic. *Att*. I. 2. Ayrıca bk. Marshall 1985b, 296.

36 Ancak Cicero (*Att*. I. 2), yakın arkadaşı Atticus'a yazdığı mektupta *consul* seçiminde işbirliği yapabilme düşüncesiyle Catilina'yı savunmaya niyetlendiğini belirtmiştir.

37 Ne çaldığı tam olarak bilinmemekle birlikte, hırsızlıktan dolayı suçlanan Q. Mucius Orestinus MÖ 64 yılından bir süre önce Cicero tarafından savunulmuştur. Ona bu suçlamayı yapan kişi ise Verres aleyhine tanıklık yapan L. Fufius Calenus'tur. Para cezasını ve çalınan eşyanın karşılığının verilmesini gerekli kılan bu suç nedeniyle, kararın açıklanmasından hemen önce bir uzlaşmaya varılmasından dolayı kendisi herhangi bir ceza almamıştır. Cicero'dan yardım görmesine rağmen, muhtemelen Catilina'nın eşi Aurelia Orestilla ile akrabalık bağı taşımasından dolayı, onun 64 yılındaki kampanyası sırasında *consul*'lüğe layık olmadığını iddia etmiş ve çıkarılmak istenen yeni rüşvet yasasını da veto etmişti. Bk. Crawford 1984, 75 vd.

38 Burada Cicero'nun *homo novus* olmasına vurgu yapılmaktadır. Bu sataşmalar üzerine ayrıca bk. Sall. *Cat.* 23, 31; App. *BC.* II. 2.

39 L. Fufius Calenus, MÖ 70 yılında Verres aleyhine tanıklık yapmasından (Cic. *Verr.* II. 2. 23) ve burada bahsedilmesinden başka kendisi hakkında bir bilgi mevcut değildir.

40 Burada muhtemelen Afrika'dan gelen elçilerin anlattıklarının tutanaklara geçirilmesi ve bunları dinleyen *senator*'ların dile getirdiği sert sözler kast edildiğinden dolayı söz konusu kent Roma olmalıdır.

41 Burada Q. Metellus Pius'un öne çıkarılması, Africa Eyaleti'nde yaşananlar konu edinildiği için, Numidicus lakablı babası Q. Caecilius Metellus'un Iugurtha'ya karşı kazandığı zaferden sonra buradaki ahali ile yakın ilişki kurmasından kaynaklanmış olmalıdır. Zira bu süreçten gelen *cliens* ilişkisinden dolayı, hem babasının hem de kendisinin Afrika ahalisi ile sıcak bir teması bulunmaktadır.

42 Cicero, Clodius'un rüşvet aldığını düşünmüştür. Bk. Cic. *har. resp.* 42; Cic. *Pis.* 23.

43 Quintus Gallius MÖ 67 yılında *aedilis,* MÖ 65 yılında *praetor* olmuştur. Q. Tullius Cicero eserinde *(pet. cons.* 19) Q. Gallius'u savunduğu kişiler arasında vermektedir. R. G. Lewis (2006, 295) bu savunmanın MÖ 66 yılı ile Gallius'un *praetor* seçildiği MÖ 65 yılı arasındaki bir süreçte olduğunu belirtmektedir. Yargılama üzerine ayrıca bk. Marshall 1985b, 300 vd.

[44] Oyunlar bir kimsenin gövde gösterisi yapmasını sağlamakta ve bunu düzenleyen kimse sonradan katılacağı seçimlerde büyük bir avantaj elde etmektedir. Görevliler oyunları genelde *aedilis* memuriyetliği sırasında tertip etmektedir. *Praetor* olanlardan *praetor urbanus* görevini üstlenenler ise, Apollon onuruna *ludi Apollinares* adı verilen gösterileri icra etmeliydiler. Bu haliyle *consul* seçimi sırasında şansları diğerlerine göre daha fazla oluyordu. Görkemli oyunlar ve bunların seçimlerde sağladığı katkıları üzerine bk. Cic. *Mur.* 37-41; Suet. *Iul.* X; Plin. *H. N.* XXXIII. 53; Cass. Dio XXXVII. 8.

[45] Burada bir çelişki mevcuttur. Eğer Asconius'un belirttiği gibi bahsi geçen bu kimse Q. Gallius ise söz konusu kimsenin bu esnada *consul* adayı olduğu bilinmiyor.

[46] Memuriyetlikleri sırasında oyun düzenleyemeyen ve kendisine sonradan avantaj sağlamayı amaçlayan kimseler, özellikle *consul* seçimi öncesinde bunu telafi etme yoluna gidiyorlardı. Adaylar tarafından bu yola sıkça başvurulması ve haksız rekabet oluşması üzerine, vasiyet veya bir vaat vesilesiyle önceden belirli bir gün bildirilmemişse, seçime katılacak kimseler adaylıklarına iki yıl kala oyun ve gösteri düzenlemekten men edilmiştir. Ancak burada Gallius tarafından yapıldığı üzere, bu yasa çeşitli bahanelerle zaman zaman ihlal edilmiştir. Yasak hakkında bk. Cic. *Vatin.* XXXVII; *Sest.* CXXXIII, CXXXV; *har. resp.* LVI.

[47] Seçim kampanyası sırasında adaylar tarafından verilen rüşvete karşı MÖ. 67 yılında çıkarılan önemli yasalardan biridir. MÖ 66 yılında *consul* seçilenlerin haklarının elinden alınması bu yasa uyarınca gerçekleştirilmişti. Ancak muhtemelen yasa, rüşvet suçlarına karşı yeterince açık bir şekilde tanımlanmadığı için yenisi çıkarılmak istenmiştir. Yasa bu yılda veto edilmesine rağmen, buna benzer bir diğer yasa sonraki yıl Cicero'nun *consul*'lüğü sırasında *lex Tullia de ambitu* ismiyle onaylanmıştır. *Lex Calpurnia de ambitu* olarak bilinen yasa üzerine bk. Cic. *Mur*. 46; *Balb.* XXV, LVII; *Mur.* XXXII, LXVII; *Sall. Cat.* 18; Ascon*. pro Corn.* 61; Dio Cass. XXXVI. 38; XXXVII. 25.

[48] Yönetime el koyan kimseler tarafından kendi düşmanlarının kara listeye alınması ve bunların hem mallarına hukuksuz şekilde el konulması hem de yargısız infaza maruz bırakılması durumu. Böyle bir tutum, MÖ 82-81 yıllarında ilk kez Sulla tarafından benimsenmiştir.

[49] MÖ 82 yılının Kasım ayında tertip edilen oyunlar üzerine ayrıca bk. Vell. II. 27. 6; Plut. *Sull*. XXXV.

[50] Zafer törenlerinde dört atın çektiği ve çoğunlukla zaferlerde başarı kazanan önde gelen insanların sürdüğü arabaya verilen isimdir.

[51] Burada kısmen bir belirsizlik bulunmaktadır; MÖ 66 yılında yapılan *consul*'lük seçimini P. Autronius ile P. Cornelius Sulla kazanmasına rağmen, seçimi rüşvetle kazandıkları iddiasıyla her ikisi de seçimi kaybeden diğer adaylar L. Torquatus ve L. Cotta tarafından mahkemeye verilmiş ve yargılama sonrasında haklarını kaybetmişlerdir. Seçimin yenilenmesine karar verilmesine rağmen, sadece ilk seçimde aday olanların ikincisine katılmasına izin verilmesi nedeniyle Catilina aday olamamıştır. Bazı yazarlar bunu yasal sürede seçime katılmamasına bağlarken, bazıları da Africa Eyaleti'nde işlediği suçlardan dolayı kendisi hakkında bir soruşturma olduğu ve seçime bu yüzden katılamadığını belirtmektedirler. Hatta bu sürecin sonrasında Catilina tarafından nasıl olduğu tam bilinmemekle birlikte, devlete karşı ilk darbe girişiminde bulunulduğu da iddia edilmektedir. Konu üzeri-

ne bk. Cic. *Cat.* I. 15; *Mur.* LXXXI; *Sull.* XI, LXVII- LXVII, LXXXI-LXXXII; Sall. *Cat.* 18-19; Liv. *perioch.* CI. 3; Cass. Dio XXXVI. 44. 3-4. Ayrıca bk. Seager 1964, 338 vdd.; Drexler 1976, 86 vdd.; Marshall 1985b, 302 vdd.

52 MÖ 70 yılında, *praetor* L. Aurelius Cotta'nın önergesiyle çıkan *lex Aurelia iudiciaria* isimli düzenleme uyarınca bir mahkemede karar, *senatus* üyeleri, atlı sınıfı üyeleri ve *tribuni aerarii* temsilcilerinden oluşan bir jüri tarafından verilmekteydi. (Vell. II. 32). 82 yılında Sulla'nın yaptığı düzenlemeye göre, böyle mahkemelere jüri olarak sadece *Senatus* üyeleri katılmaktaydı. Caesar'ın MÖ 46 yılındaki *lex Iulia* isimli düzenlemesinden sonra ise jüri *Senatus* ve atlı sınıfı üyelerinden oluşturulmuştur. Normalde MÖ 59 yılına kadarki düzenlemeye kadar, kimler tarafından lehde kimler tarafından aleyhde oy kullanıldığı bilinmiyordu. Burada muhtemelen s*enatus* yasanın çıkmasını arzu ettiği için, Asconius tarafından böyle bir değerlendirme yapılmış olabilir.

53 Catilina'nın olayların ne kadar içinde olduğu bilinmemekle birlikte, *equites* sınıfından çok sayıda kişinin öldürülmesi üzerine bk. Q. Cic. *pet*. *cons*. 9; App. *BC.* I. *95;* Val. Max. III. 1. 2. Ayrıca bk. Lewis 2006, 298.

54 M. Marius Gratidianus'un Ianiculum Tepesi'nde öldürülmesi üzerine bk. Q. Cic. *pet. cons.* 10*;* Flor. *epit.* II. 9. 26. Ayrıca MÖ 431 yılında adanan Apollon Tapınağı ve yeri hakkında bk. Lewis 2006, XXII; 298.

55 Plutarkhos (*Sull.* 32. 2) Catilina'nın Gratidinanus'un başını Sulla'ya forum'da teslim ettiğini ve sonrasında kanlı elini yakındaki Apollon tapınağının kutsal suyunda temizlediğini belirtmektedir.

56 Sebze, meyve, şifalı bitkiler ve yağ gibi bitkisel ürünlerin satıldığı pazara verilen isimdir.

57 Q. Lucretius Ofella'nın MÖ 81 yılında Sulla'nın emriyle öldürülmesi üzerine ayrıca bk. Liv. *perioch.* LXXXIX. 6; Plut. *Sull.* XXXIII. 4; App. *BC.* CI. 1; Cass. Dio XXXVII. 10. 2. Kaynaklarda kendisinin *cognomen*'i Afella olarak da geçmektedir.

58 Cicero ile iyi ilişkilere sahiptir. Kendisi MÖ 60 yılında *consul* adayı olmuş, ancak özellikle rakibi M. Calpurnius Bibulus'un rüşvete olağandışı şekilde başvurmasından dolayı seçimi kaybetmiştir. Catilina'nın bu suçlardan MÖ 64 yılında yargılanması üzerine ayrıca bk. Cass. Dio XXXVII. 10. 3. Krş. Suet. *Iul*. XI. Ayrıca bk. Marshall 1985b, 309.

59 Buna çok benzer bir ifade için bk. Q. Cic. *pet. cons.* 10.

60 Ancak Sallustius (*Cat.* 15) ismini vermemekle birlikte bir Vesta rahibesi ile ilişkiye girdiğini ifade etmektedir. Krş. Cic. *Cat.* III. 9; Plut. *Cat. Mi.* XIX. 3; Oros. *hist.* VI. 3. 1. Aynı yıl Crassus'un da Licinia adında bir Vesta rahibesiyle ilişkiye girmesi üzerine bk. Plut. *Crass.* I.

61 Krş. Plut. *Cic.* X.

62 Aynı zamanda bir tarih yazarı da olan ve Italia tarihi ile iç savaşları konu alan bir çalışması olduğu bilinen (Cic. *Fam.* V. 12) L. Lucceius'un bu metinde bahsedilmesi haricinde, Catilina aleyhine bir eserinin olduğu bilinmemektedir.

63 Krş. Cic. *Cat.* I. 15; *Mur.* LXXXI; *Sull.* XI, XVI, LXVIII, LXXXI; Sall*. Cat.* 18-19; Liv*. perioch.* CI. 3; Cass. Dio XXXVI. 44. 3-4.

64 Metinde † *auus* olarak geçen kısım *ab suis, avus suus* ve *avius* olarak yorumlanmaktadır. Söz konusu değerlendirmeler için bk. Lewis 2006, 184, 302.

65 Sallustius (*Cat.* 19), Crassus vasıtasıyla kendisine verilen bu görevin *quaestor pro praetore* olduğunu belirtmektedir. Ayrıca bk. Marshall 1985b, 313 vd.

[66] Krş. Q. Cic. *pet*. *cons*. 12.

[67] Bu cümlede sorunlu gözüken yer olan *iudic*. kısmı genel olarak *iudicio* olarak yorumlanmaktadır. Buna karşın söz konusu cümlede geçen "*immisisse capillum*" kısmı metindeki gibi benzer bir anlamda yani saçın uzatılması şeklinde "*submississe capillum*" veya oy kullanılması anlamına gelen "*inmisisse tapillum*" olarak değerlendirilmektedir. Konu ve daha farklı yorumlar için bk. Marshall 1985b, 316 vd.; Crawford 1994, 198 vd.

[68] Asconius diğer bölümlerde adı geçen kimseler hakkında bilgi vermesine ve olayı açıklamasına rağmen, burada *gladiator* Licinius hakkında hiçbir bilgi vermemiştir. Curius hakkında ise sadece kumarbaz olduğunu ve kendisinin yargılandığını belirtmiştir. Bu nedenle sorunlu olan bu cümlede tam olarak neyin kastedildiği açık bir şekilde anlaşılamamaktadır. Quintius Curius ahlak dışı görülen davranışları nedeniyle MÖ 70 yılında *Senatus*'tan atılan *senator*'lardan biridir. Zaman zaman şiddete başvurduğu sevgilisi Fulvia'nın güvenini ve sevgisini tekrar kazanmak amacıyla, Catilina tarafından yapılan planları Fulvia'ya anlatması sonucunda o da bunları Cicero'ya nakletmiştir. Cicero bu şekilde hem kendi canını kurtarmış hem de Catilina'ya karşı harekete geçmek üzere hemen *Senatus*'u toplamıştır. Bk. Sall. *Cat*. 17, 23; App. *BC*. II. 3; Ascon. *Tog*. *Cand*. LXXV; Flor. *epit*. II. 5. 12. *Gladiator* Licinius ve Q. Curius hakkında ayrıca bk. Marshall 1985 316 vd.

[69] C. Licinius Macer Calvus'un doğum ve ölüm tarihi kesin değildir. Ancak görünüşe göre MÖ 82-47 yılları arasında yaşamıştır. Hatip ve şairdir. Konuşmalarından ve eserlerinden fazla bir şey kalmamıştır. Genelde diğer yazarların kendisinden ve eserlerinden bahsetmesi ve onlara yer vermesi sayesinde bilinmektedir. Bk. Suet. *Iul* XLIX. Catullus ile yakın bir arkadaşlığı vardır. Halkçı olarak bilinen babası C. Licinius Macer de kariyer yapması yanında tarih yazarı olarak bilinmektedir. Babası MÖ 73 yılında *tribunus plebis,* MÖ 68 yılında ise *praetor* görevinde bulunmuştur.

[70] On bir heceden oluşan Hellen kökenli bir vezindir. Phalaikos, Sophokles ve Aristophanes gibi ünlü yazarlar tarafından kullanılmıştır. Latin dünyasında bu vezni en iyi uygulayanların başında Catullus gelmektedir.

[71] Krş. Sall. *Cat*. 24.

## BİBLİYOGRAFYA

### Antik Kaynaklar

App. *BC*. (= Appianus, *Rhomaika*, *Bella Civilia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Appian's Roman History*, vols. I-IV. Trans. H. White. Cambridge, Massachusetts - London 1912-1913 (The Loeb Classical Library).

Ascon. *pro Corn*. (= Q. Asconius Pedianus, *Orationum Ciceronis Quinque Enarratio*, *pro Cornelio*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Q. Asconii Pediani Oratium Ciceronis Quinque Enarratio*. Ed. A. C. Clark. Oxford 1907.
*Asconius Commentaries on Speeches of Cicero*, *Translated with Commentary*. Trans. R. G. Lewis. Oxford 2006.

Ascon. *Tog*. *Cand*. (= Q. Asconius Pedianus, *Orationum Ciceronis Quinque Enarratio*, *In Toga Candida*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Q. Asconii Pediani Oratium Ciceronis Quinque Enarratio*. Ed. A. C. Clark. Oxford 1907.
*Asconius Commentaries on Speeches of Cicero*. Trans. & Comment. R. G. Lewis. Oxford - New York 2006.

Cass. Dio (= Cassius Dio, *Rhomaika*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roman History*, vols. I-IX. Trans. E. Carry. London 1914-1927 (The Loeb Classical Library).

Cic. *Att*. (= Cicero, *Epistulae ad Atticum*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Letters to Atticus*, vols. I-III. Trans. E. O. Winstedt. London - New York 1960-1962 (The Loeb Classical Library).

Cic. *Balb*. (= Cicero, *Oratio pro L. Corn. Balbo*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Oratio pro Balbo*. Trans. R. Gardner. London - New York 1958 (The Loeb Classical Library).

Cic. *Cat*. (= Cicero, *Orationes In Catilinam*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Speech Against Lucius Sergius Catiline*. Trans. L. E. Lord. Cambridge, Massachusetts - London 1964 (The Loeb Classical Library).
*M. Tullius Ciceronis , In L. Catilinam: L. Catilina Söylevi*. Çev: M. Oktan. [Baskıda] 2016.

Cic. *Pis*. (= Cicero, *Oratio in Pisonem*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Speech Against Lucius Calpurnius Piso*. Trans. N. H. Watts. London - New York 1931 (The Loeb Classical Library).

Cic. *Fam*. (= Cicero, *Epistulae ad Familiares*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Letters to his Friends*. Trans. W. G. Williams. London - New York 1927 (The Loeb Classical Library).

Cic. *har*. *resp*. (= Cicero, *Oratio de Haruspicum Responsis*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Speech Concerning the Response of the Soothsayers*. Trans. N. H. Watts. London - New York 1923 (The Loeb Classical Library).

Cic. *Mur*. (= Cicero, *Oratio pro L*. *Murena*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Speech in Defence of Lucius Murena*. Trans. L. E. Lord. Cambridge - Massachusetts - London 1964 (The Loeb Classical Library).
*M. Tullius Ciceronis pro Murena Oratio: Murena Savunması*. Çev. E. N. Akdoğu-Arca – M. Oktan. [Baskıda] 2016.

Cic. (= Cicero)
*Sest*. (= *Oratio pro P*. *Sestio*)
*Vatin*. (= Oratio *In Vatinium*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Speeches, pro Sestio and in Vatinium*. Trans. R. Gardner. London - New York 1968 (The Loeb Classical Library).

Cic. *Verr*. (= Cicero, *Actio In Verrem*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Verrine Orations*, vols. I-II. Trans. L. H. G. Greenwood. London - New York 1959-1960 (The Loeb Classical Library).

Flor. *epit*. (= Annius Florus, *L*. *Annaei Flori Epitoma De Tito Livio Bellorum Omnium Annorum DCC Libri* II)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Lucius Annaeus Florus The Two Books of the Epitome, Extracted from Titus Livius, of All the Wars of Seven Hundred Years*. Trans. E. S. Foster. London - New York 1929 (The Loeb Classical Library).

Liv. *perioch*. (= Livius, *Ab Urbe Condita Librorum Periochae*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Livy*, *From the Founding of the City*, vols. I-XIV. Trans. A. C. Schlesinger. London - New York 1967 (The Loeb Classical Library).

Oros. *hist*. (= Orosius, *Historiarum Adversus Paganos Libri* VII)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Seven Books of History Against the Pagans*. Trans. & Intr. I. W. Raymond. New York 1936.

Plin. *H. N*. (= G. Plinius Secundus, *Historia Naturalis*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Pliny Natural History*, vols. I-X. Trans. H. R. Rackham, W. H. S. Jones – D. E. Eichholz. Cambridge, Massachusetts - London 1938-1971 (The Loeb Classical Library).

Plut. (= Plutarkhos, *Bioi Paralleloi*)
*Caes*. (= *Caesar*) *Cat. Mi*. (= *Cato Minor*)
*Cic*. (= *Cicero*) *Crass*. (= *Crassus*)
*Sull*. (= *Sulla*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Plutarch's Lives*, vols. I-XI. Trans. B. Perrin. London - New York 1959 (The Loeb Classical Library).

Q. Cic. *pet*. Cons. (= Q. Tullii Cicero, *De Petitione Consulatus*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Quintus Tullius Cicero, *Commentariolum Petitionis*. Heraus. & übrstz. und komment: G. Laser. Darmstadt 2001.

Quint. *Inst*. (= Marcus Fabius Quintilianus, *Institutiones Oratoriae*)
Kullanılan Metinler: *M. Fabii Quintiliani Institutionis Oratoriae Libri Duodecim*, volumes I-II. Ed. M. Winterbottom. Oxford 1970.
*M. Fabii Quintiliani Institutionis Oratoriae Libri Duodecim*, volumes I-II. Ed. E. Bonnell. Leipzig 1874.
Quintilianus, *Institutionis Oratoriae Libri*. Ed. L. Radermacher. Leipzig 1907-1935.

Sall. *Cat*. (= Sallustius, *de Coniuratione Catilinae*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Sallust*. Trans. J. C. Rolfe. London - New York 1955 (The Loeb Classical Library).
C. Sallustius Crispus, *Catilina Tertibi*. Çev. G. Ö. Varinlioğlu. İstanbul 1973.

Sall. *Iug*. (= Sallustius, *Bellum Iugurtinum*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Sallust*. Trans. J. C. Rolfe. London - New York 1965 (The Loeb Classical Library).

Suet. *Iul*. (= Suetonius, *De Vitae Caesarum, Divius Iulius*)
Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Lives of the Caesars*, vols. I-II. Ed. & Trans. J. C. Rolfe. Cambridge, Massachusetts - London 1951 (The Loeb Classical Library).

| | |
|---|---|
| | Gaius Suetonius Tranquillus, *On İki Caesar'ın Yaşamı*. Çev. F. Telatar – G. Özaktürk. Ankara 2008. |
| Val. Max. | (= Valerius Maximus, *Facta et Dicta Memorabilia Absoluti, Ambusiti, Damnati, Externi*)<br>Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Memorable Deeds and Sayings*, Book I. Trans. & Comment. D. Wardle. Oxford - New York 1998.<br>*Valerius Maximus and the Rhetoric of the New Nobility*. Trans. W. M. Bloomer. London 1992. |
| Vell. | (= Velleius Paterculus, *Historia Romana*)<br>Kullanılan Metin ve Çeviri: *Roman History*. Trans. F. Shipley. London 1924 (The Loeb Classical Library). |


## Modern Literatür


| | |
|---|---|
| Albrecht 2012 | M. von Albrecht, *Geschichte der Römischen Literatur von Andronicus bis Boethius und ihr Fortwirken*. Berlin 2012. |
| Ax 2011 | W. Ax, *Quintilians Grammatik (Inst. Orat. 1, 4-8): Text, Übersetzung und Kommentar*. Berlin 2011. |
| Brennan 2000 | T. C. Brennan, *The Praetorship in the Roman Republic*, II Volumes. Oxford 2000. |
| Clark 1907 | A. C. Clark, *Q. Asconii Pediani Oratinum Ciceronis Quinque Enarratio*. Oxford 1907. |
| Crawford 1984 | J. W. Crawford, *M. Tullius Cicero: The Lost and Unpublished* Orations. Göttingen 1984. |
| Crawford 1994 | J. W. Crawford, *M. Tullius Cicero, The Fragmentary Speeches, An Edition with Commentary*. Atlanta 1994. |
| Damon – Mackay 1995 | C. Damon – Ch. S. Mackay, "On the Prosecution of C. Antonius in 76 B.C.". *Historia* XLIV/1 (1995) 37-55. |
| Drexler 1976 | H. Drexler, *Die Catilinarische Verschwörung*. Berlin 1976. |
| Gelzer 1969 | M. Gelzer, *The Roman Nobility*. Trans.: R. Seager. Oxford 1969 |
| Giarratano 1967 | C. Giarratano, *Q. Asconii Pediani Commentarii*. Amsterdam 1967. |
| Fantham 2013 | E. Fantham, *Cicero's pro L. Murena Oratio*. Oxford 2013. |
| Lewis 2006 | R. G. Lewis, *Asconius Commentaries on Speeches of Cicero, Translated with Commentary*. Oxford 2006. |

Marshall 1980 B. A. Marshall, "Asconius and Fenestella". *Rheinisches Museum für Philologie* 123 (1980) 349-354.

Marshall 1985a B. A. Marshall, "Catilina and the Execution of M. Marius Gratidianus". *The Classical Quarterly* 35/1 (1985) 124-133.

Marshall 1985b B. A. Marshall, *A Historical Commentary on Asconius*. Missouri 1985.

Seager 1964 R. Seager, "The First Catilinarian Conspiracy". *Historia* 13 (1964) 338-347.

Shapiro 2005 S. O. Shapiro, *O Tempora! O Mores!, Cicero's Catilinarian Orations*. Norman 2005.

Squires 1990 S. Squires, *Asconius Pedianus, Quintus Commentaries on Five Speeches of Cicero, Edited with a Translation*. Bristol 1990.

Wiseman 1971 T. P. Wiseman, *New Men in the Roman Senate, 139 B.C. - A.D. 14*. London 1971.

Wissowa 1896 G. Wissowa, "Q. Asconius Pedianus". *RE* II/2 (1896) 1524-1527.